

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ

**«Нұр-Бөбек» мектепке дейінгі шағын
орталығы**

Жанұяда қалыптасқан адамдық сенім баланың адамгершілік тәрбиесінде ең басты алғы шарт болып есептеледі.

«Адамгершілікті, мейірбандылықты, қайырымдылықты тәрбиелейтін ыңғай мектеп – жанұя, отбасы, атаға, әжеге, атаға, әжеге, аға-ініге, апа-қарындасқа қарым-қатынас адамгершілікке сын болып саналады», – деген болатын.

Бірақтар ата-аналардың балалар тәрбиесінің мақсаттары жөнінде жалпы түсініктері болғанымен, бірақ балалардың дене күші мен психологиялық мүмкіндіктері жайлы қажетті түсініктер мен дағдылары, мінез-құлық әлеттері, мінез-сипаттарын т.б. қандай тәсілдермен тәрбиелеуге болатыны туралы нақты білімдері аз. Сондықтан да отбасында кейде балаларға не шектен тыс қатан талап қойылады, не ол талап мүлдем бос болатынын, ықпал ету әдістерін тек сөз жүзінде келдістіруге болады. Отбасында балаларды адамгершілікке тәрбиелеуге толық мүмкіндік бола тұрса да ол мүмкіндіктер толық пайдаланылмайды, кейбір отбасында адамгершілікке тәрбиелеуге жете дейін қойылмайды. Көбінесе адамгершілік қасиеттер баланың өсе келе үйренетін қасиеті деп ойланушысыз та бар. Кейбір ата-аналар арасында «Өсе келе бәрін де өзі түсінеді» деген әдет бар. Соның салдарынан кейбір адамгершілік сепімдерді, мінез-құлықтың шыршыры мен әлеттерін қалыптастыру үшін оңтайлы, сәтті кезеңдер пайдаланылмай босқа өтіп кетеді. Сондықтан ата-аналарды баланың жеке басын қалыптастыруға бағытталған, ықпалы тиетін білімдермен қаруландыру қажет.

Ата-аналардың білім дәрежелерінің артуы, олардың педагогикалық мәдениетінің өсуі, қоғамдық тәрбие беретін жүйелердің кеңейтілуі, бұл мекемелердің отбасымен тығыз байланысы жалғыз балалардың тәрбиесі сипатына әсер етеді.

Отбасы тәрбиесінде ең маңызды мәселенің бірі – ата-аналардың педагогикалық көзқарасынан қалай қалыптасуында. Қазіргі кездегі аса бай отбасылардың пайда болуы, оларда бала тәрбиесінің дұрыс тәжірибесі қалыптасты деген сөз емес. Міне, осындай отбасылардың кейбір ата-аналары балаларының кет келген сұранысын мезетте қанағаттандыра аламын деген нәрсеніңбәрін сөзге келмей сатып әперу, үй ірдігіне қатыстырмауы баласының өзімшіл, тек қана тұтынушы, жалқау, басқанын есебінен жақсы өмір сүргісі келетін, арамшамак болып қалыптасуына әкелін соқтыратынын ескере де бермейді.

Бала тәрбиесіне отбасының жағымсыз әсер ету жақтарын сөз еткенде, оны үш топқа бөліп қарастыруға болады.

1. Бірінші топ – балаға қалай тәрбиелеуді біледі және дәл солай тәрбиелейді. Олар көп емес, алайда, өздерінің саналы өмірімен және сапалы іс-әрекеттерімен тек өз балаларына ғана тәрбие беріп қоймай, мектептегі қоғамдық жұмыстарға қолтабыс етіп, басқа ата-аналарға үлгі көрсетеді.
2. Екінші топ – өз балаларына өнегелі тәрбие бергісі келеді, бірақ, қалай тәрбиелеу керек екенінің білмейді. Мұндайлар ата-аналардың басым көпшілігі. Олар білмегендіктен балаларына кері әсер етуі мүмкін.

3. Үшінші топ – балаларды тәрбиелеудің жолдарын білмейді, білгісі де кетпейді, педагогтерге қарсы тұратын төмендегі әлеуметтік топ. Бұлар соншалықты көп болмағандымен, «кіші» балаларды беретін отбасылар.

Дегенмен халық аңадығы «Ұяда не көрсен, ұшқанда соны ілесен», «Сәме көрген оқ жанар, шене көрген төн жігер», «Не ексең соны орасың», десе ұлы Абай «теңде адам баласы адам баласының ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озады. Оған басқа нәрсемен оған ғой демектің бәрі – ақымақтылық» деп түйіндейді. Ал атақты физиолог Н.Павлов «әрбір баланың мінез-құлқы ата-анасының жағымды іс-әрекеттерінен үлгі алу барысында қалыптасады» деп тұжырымдайды.

База отбасы жағдайында өмірдегі әртүрлі жағдайларда өзінің қалай ұстауды, адамгершілік алыптас кіншілейді болу, ізеттілік, сыйластық, үлкендермен және кішілермен қандай қарым-қатынаста болу сияқты тәжірибе жинастайды және оны мен ереді. Отбасында бірін-бірі сыйлау, қамқоршы болу, бірлесіп еңбек ету секілді игі дәстүрлер қалыптасқан болса, ол ортадан қоғамға қарсы тұратын тәрбиесіз адам шығуы теориялық жағынан алғанда мүмкін емес. Ата-аналардың балаларына деген қамқорлығы мен сүйіспеншілігі, отбасындағы база тәрбиесін және ондағы құндылықтарды дамытуда отбасының мынадай белгілерін айқындауға болады.

1. Отбасы өзара туысқандық қатынасы бар, әр түрлі жастағы және әр түрлі құрамы адамдардан біріккен ұжым.

2. Отбасы ерлі-зайыптылық, ата-аналық, балалардың ата-аналарына, ересектердің кішілерге және бір-біріне деген қарым-қатынас жасау мәдениеттері байланыстырып тұрады.

3. Ата-аналар мен балалар бір-бірімен бір отбасын басқарумен, екіншілер сол отбасында тәрбиеленумен ерекшеленеді.

4. Отбасы өмірі әр түрлі материалдық және рухани үрдістермен сипатталады.

«Отбасы тәрбиесі» ұғымының өзі «отбасы» және «тәрбие» категорияларының жапсарлығынан тұрып оның қызметі мен ролі, отбасындағы тәрбие толығымен қоғамдық өмір заңдылықтарына байланысты дамиды.

Отбасындағы әрбір баланың дұрыс тәрбие, саналы білім алуы шартты жағдайда отбасының әлеуметтік жағдайына да байланысты. Отбасы өз қажеттігін, өз бюджетін ұйымдастырады және оны қажетіне қарай бөліп жұмсайды. Ол отбасының экономикалық қызметін қарайды. Отбасының бұл қызметі отбасы ұжымындағы өзара қарым-қатынаста өкілді жасты әсер етуі мүмкін.

1. Отбасындағы үйшілік жұмыстарды (ата-аналар, ересектер мен кішкентай балалар үшін) дліл болу ерлі-зайыптылар қарым-қатынасын жақсартады.

2. Балаларды адамгершілікке және еңбекке тәрбиелейді. Отбасындағы жұмыстар дұрыс бөлінбеген жағдайда немесе барлық үй іші жұмыстары тек әйелге ғана жүктелетін болса,

ондағы еркек «патриарх» рөліне сәйкес, ал балалар тек тұтынушы ретінде ғана болады. Мұндай жағдайда ересектер мақпалы балаларды дұрыс емес бағытқа жетелейді.

Отбасының тәрбие берушілік қызметі үш аспектіде жүзеге асырылады.

1. Баланың жеке басын қалыптастыру, оның қызығуы мен қабілетін дамыту отбасындағы ересектердің өмірлік тәжірибелері арқылы жүзеге асырылады.

2. Үйдегі әрбір адамның жеке басына отбасы ұжымы үнемі жүйелі түрде тәрбиелік мақпал етіп отырады.

3. Отбасындағы балалар үнемі ересектердің өздерін белсенді түрде, тәрбиелеп отыруына мәжбүр ететіндей әсер етеді.

Ата-аналар балаларына, ал балалары қартыған ата-аналарға қамқор болуға тиіс» деген белгітін. Мұның өзі отбасындағы өмірді ұйымдастыру, ең алдымен, ондағы ересектердің, яғни ата-аналар мен ата-әжелердің бір-біріне деген қарым-қатынасы мен өзара сыйластығы негізінде қалыптасатындығын аңғартады. «Ақырын айтқан ақылдан, ақылмен айтқан сөз ырық», «Атасынан ақыл алса, төтек ұл да жөңделер», «Ана өз баласын жанымен де, қанымен де сүйеді», «Сүйер ұлын болса сүй, Сүйінерге жарар ол» /Абай/ Қорыта айтқанда, бүгінгі күнде жастарды әдепті де санағы етіп тәрбиелеу үшін ең алдымен отбасы мен мектептің тәрбие процесін дұрыс ұйымдастыра отырып, ұлттық дәстүрімізді, әдет-ғұрыптарымызды, дінімізді, ата-бабаларымыздан қалған насихат мұраларын балалардың санасына сіңіре білу ата-ана мен мектептің міндеті болып табылады.